

De redactie nodigt lezers uit boeken te recenseren voor deze rubriek

Op vier december jongstleden is op het jaarcongres van de Vereniging voor Bedrijfstakpensioenfondsen (VB) het boek *Kosten en baten van collectieve pensioensystemen* gepresenteerd. Aansprekend is dat vanuit economisch perspectief naar het Nederlandse pensioenstelsel wordt gekeken en dat issues als (intergenerationele) solidariteit, doorsneepremie en grote verplichtstelling aan de orde komen. Relatief onderbelicht zijn evenwel de empirische invulling van solidariteit en de invloed van langere termijnontwikkelingen. Verschillende Nederlandse deskundigen gaan in op de (economische) betekenis van solidariteit. Waar ze tegenaan lopen is het meer algemene probleem van gebrek aan empirische informatie. De empirie in het boek is echter wel veelzeggend. Een gebruikelijk onderscheid is tussen risico- of kanssolidariteit en inkomenssolidariteit. In het Nederlandse pensioensysteem komen deze vormen in veel (Kuné onderscheidt er veertien) verschillende gedaanten voor. Het probleem dat hij signaleert is evenwel dat, zelfs als wordt uitgegaan van de twee genoemde verschijningsvormen, er geen informatie is over de grootte en het belang van solidariteit. Dit is ook de conclusie van Boender cum suis. Zij beschrijven kosten en opbrengsten van de huidige pensioeninstuties, maar geven aan dat we nog niet goed weten hoe groot solidariteit is. Boeijen cum suis geven een indicatie van solidariteit via de doorsneepremie (systeem waarin iedere deelnemer ongeacht zijn leeftijd uiteindelijk dezelfde pensioenopbouw krijgt voor dezelfde premie). Uit een gestileerd voorbeeld blijkt dat een 46-jarige deelnemer ongeveer zeventig procent van zijn jaarsalaris vooruit heeft betaald. Bij een overstap naar een fonds zonder doorsneepremie of richting zelfstandige is men dat bedrag kwijt. Als de werknemer niet mobiel is of naar een fonds met een vergelijkbaar systeem overgaat levert doorwerken steeds meer pensioenresultaat op, een belangrijke stimulans voor ouderenparticipatie. In het licht van de wijzigende arbeidspatronen (zelfstandig ondernemerschap, meer mobiliteit) schetsen Boeijen cum suis een manier (degressieve pensioenopbouw) om het risico te verminderen dat hierdoor het hele pensioensysteem onder druk komt. Ook Aarssen cum suis geven via een (gestileerde) rekenexercitie een empirische illustratie van solidariteit. Bij een (doorsnee)premie van 21 procent betaald een alleenstaande man per jaar drie procent 'te veel' en mannen met een partner één procent 'te weinig'. Bonenkamp cum suis geven uiteindelijk aan dat de baten van onder andere de intergenerationele solidariteit de kosten van het belemmeren van een goede werking van de arbeidsmarkt overtreffen. Eind goed, al goed dus, met als kanttekeningen dat het om indi-

Lecq, S.G. van der en O.W. Steenbeek (red.) (2006) *Kosten en baten van collectieve pensioensystemen*. Kluwer.

catieve berekeningen gaat en dat het een conclusie voor het geheel is (baten zijn ongelijk verdeeld). Ook is de vraag hoe deze conclusies worden beïnvloed door langetermijnontwikkelingen als de verbeterende inkomenspositie van ouderen (SZW, 2006) of bijvoorbeeld het risico van een opwaartse loondruk door arbeidsmarktkrapte (Kakes en Boender, 2006). Een andere issue is uitvoeringskosten van grote en kleine pensioenfondsen en die van verzekeraars. Bikker cum suis concluderen dat kleine fondsen hogere kosten hebben dan grote fondsen, onder andere te verklaren uit extra dienstverlening en maatwerk. De baten hiervan zijn evenwel niet

gekwantificeerd (in internationale literatuur ontbreekt dit overigens vaak ook). Ook de kwantificering van de via uitbesteding reeds gerealiseerde baten van schaalvergroting ontbreekt. Interessant is de vergelijking met verzekeraars (zie de discussie over beleggingspolissen!). Zowel Bikker cum suis (uitvoeringskosten zes keer zo hoog) als Aarssen cum suis (premiepercentage commerciële verzekeraar geen 21 maar 28 procent) komen tot spectaculaire verschillen. Ook hier zijn er evenwel beperkingen, Bikker cum suis geven aan dat er geen separate gegevens zijn over collectieve pensioencontracten bij commerciële verzekeraars. Ook het divergerende renteregime (marktwaarde voor pensioenfondsen, drie procent voor verzekeraars) bemoeilijkt de vergelijking. Tweede grote thema is de verplichtstelling. Van Els cum suis gaan in op nut en noodzaak van verplicht pensioensparen. Nederland is hierin niet uniek, ook in andere landen zijn er vormen van verplichtstelling om uitstelgedrag en inconsistenties in beleggingsgedrag voor te zijn. Uit de enquêtes blijkt weinig belangstelling voor meer autonomie of keuzevrijheid, wel blijkt dat zelfstandigen een sterkere voorkeur hebben voor een pensioen zonder garanties en lagere premies. Omtzigt beschrijft de achtergrond en merites van de grote verplichtstelling en noemt alternatieven, zoals pensioenplicht, aftoppen van de verplichtstelling boven bepaalde inkomensgrens en de optie met verplichte deelname aan een regeling maar keuzevrijheid bij de pensioenuitvoerder. Een meer uitgebreide beschouwing over voor- en nadelen hiervan ontbreekt evenwel, evenals het plaatsen van deze alternatieven in het licht van de solidariteitsaspecten uit de eerste helft van het boek. Al met al is het een interessant en lezenswaardig boek met waardevolle bijdragen. Op basis van het aangedragen materiaal is de conclusie (terecht) dat de baten van solidariteit en de (grote) verplichtstelling de kosten overtreffen. Interessant is met name hoe lange termijn economische ontwikkelingen hierop gaan inspelen.

LITERATUUR

Kakes, J.I. en D.W.G.A. Broeders (2006) *De houdbaarheid van het Nederlandse pensioenstelsel*. DNB Occasional Studies, vol. 4, nr. 6. SZW (2006) *De toekomstige inkomenspositie van ouderen*. Werkdocument

PIET VAN DER GRAAFF

Secretaris Toezicht en Financiële Markten bij de Stichting voor Ondernemingspensioenfondsen (OPF).